

SREBRNI ANTEPENDIJ ZAGREBAČKE KATEDRALE iz 1721, djelo Georga Caspara Meichela

i katedrale u Krku (sada u Njemačkoj), sva tri izrađena u radionici Paola Veneziana sred. XIV. st., te srebrni a. zagrebačke katedrale iz 1721. Barokne antependije veće ili manje vrijednosti imaju sve naše katedrale.

LIT.: G. Gamulin, Paolo Veneziano i njegov krug (katalog), Zagreb 1970.

A. Bad.

ANTICA LASTOVAC, Frano, ljevač (XVI. st.), rodом s otoka Lastova. Samostalni majstor-zvonar, u službi Dubrovačke Republike nalazi se 1578—85. kao ljevač topova. Iz toga razdoblja su i tri zvona sa skromnim stilskim ukrasom u Lopudu (1579), Slanome (1580), i Dubrovniku (1581), koja je on izradio i potpisao. God. 1589. u Veneciji se priključuje radionici braće de Tonis koja je izradila brojna kasnorenesansna zvona (neka su prispjela i na hrv. obalu). Zatim se udomačuje u Gandinu kraj Bergama gdje surađuje pri izradbi golemo zvona za mjesnu crkvu, a tu završava i svoje remek-djelo — raskošnu brončanu ogradu pred istom crkvom (1590), kojim potvrđuje da je ovladao suvremenim likovnim izrazom na razini visokoga stila. Imao je tri sina: *Franu*, *Antuna* i *Gaudencija*; sva trojica nastavila su očevo zanat.

LIT.: L. Beritić, Frano Antica Lastovac, Prilozi — Dalmacija, 1954. — C. Fisković, Lastovski spomenici, Split 1966, str. 137. — S. Szymański, O Lastovcima ljevačima topova i zvona u Poljskoj, Prilozi — Dalmacija, 1975.

R.

ANTIFONARIJ N. minijatura *Krštenje Kristovo*. Zadar, franjevački samostan

ANTIFONARIJ, liturgijska knjiga kat. crkve koja sadrži antifone potpisane pod koralne neume. Nekada je taj pojam označivao generički sve zbirke pjevanih liturgijskih tekstova, a od XIV. st. tako se naziva zbirka pjevanih dijelova brevijara — antifona, responzorija i versa. Redovito je velikih dimenzija (40 × 60 cm) i bogato iluminiran. Kod nas se očuvalo više rukopisnih iluminiranih antifonarija iz XIV. i XV. st. Posebno treba istaknuti antifonarije u franjevačkom samostanu u Zadru (4), Dubrovniku (2), Šibeniku (2), dominikanskom samostanu u Dubrovniku (3) i Splitu (2), te u katedralnim zbirkama u Osoru (2), Splitu (2) i Zagrebu (7), od kojih je posebno bogato iluminiran Antifonarij zagrebačke stolne crkve (MR 10).

LIT.: Minijatura u Jugoslaviji (katalog), Zagreb 1964.

A. Bad.

ANTIFONARIJ ZAGREBAČKE STOLNE CRKVE (Liber antiphonarius cathedralis ecclesiae Zagrabienensis MR 10), iluminirani rukopis iz XV. st. Pisan u Zagrebu po narudžbi biskupa Osvalda (1466—99), a iluminiran vjerojatno u zagrebačkoj radionici gdje je radio slikar »Joannes Hans Almanus pictor«. Iluminirani inicijali nalaze se na 18 stranica, ali nisu svi dovršeni, već su neki ostali u crtežu. Ukrasi se sastoje od voluta, akantusova lišća, cvijeća, plodova i dr., te lika biskupa Osvalda.

LIT.: Lj. Ivančan, Antifonar zagrebačkog biskupa Osvalda Tuza, Sveta Cecilija, 1929. 4. — D. Kniewald, Iluminacija i notacija zagrebačkih liturgijskih rukopisa, Rad HAZU, 1944, 279.

L. D.

ANTIKA, razdoblje staroga vijeka kojemu glavna obilježja daju civilizacije grčko-rimskoga svijeta i zemalja pod njihovim kulturnim utjecajima. Tragovi toga perioda na hrv. prostoru mogu se pratiti otprilike od ←VIII/VII. st. pa do propasti Zapadnorimskoga Carstva i učvršćenja biz. vlasti, odnosno do prodora Arapa, Gota, Vandala, Avara i Slavena (oko 600. godine).

Grčko razdoblje. Prvi dodiri s antičkom civilizacijom u našim krajevima sežu približno u ←VIII/VII. st. O tomu svjedoče predmeti arhajskoga importa: grčke crnfigurane vaze, osobito korintske, toreutički predmeti (kacege i knemide), skulptura, koroplastika te grčki novac, što pokazuju nalazi atenskoga, eginskoga, histijejskoga i drugoga novca. Utjecaj importa je toliko snažan da dolazi do nastajanja lokalnih domaćih radionica u nekim dijelovima Hrvatske i susjednih krajeva, koji rade na temelju usvojenih grčkih ili etrurskih standarda. Tri su takva područja: Istra, s centrom u Nezakciju, područje Japoda (Lika i Z Bosna) te srednja Dalmacija, osobito otoci. U Istri nastaje kamena plastika koja odaje jasan arhajski utjecaj. Najviše je plastike otkriveno u Nezakciju — reljefne ploče s geometrijskim ukrasima, sepulkralne antropomorfne stele shematisiranih oblika te stojeće muške i konjaničke figure, također vjerojatno nadgrobno karaktera. Figuralni spomenici odaju utjecaj etrurske arhajske plastike, ali specifični detalji čine lokalne ikonografske inačice (itafaličnost nagih likova). Među figuralnom plastikom posebno mjesto ima žensko božanstvo plodnosti s netom rođenim djetetom. Istarska kamena plastika srodna je sjeveroist. italiskim radovima, što potvrđuju i uvezeni toreutski predmeti (pojasne kopče i situle), iz etrursko-venetskoga ili alpskoga kruga. Nezakcijsku plastiku teško je vremenski odrediti zbog mogućih retardacija, ali razvitak pouzdano obuhvaća period od ←VI. do ←V. st. — Drugo važno područje je dolina rijeke Une, gdje se razvila specifična japodska umjetnost s jasnim utjecajima arhajske umjetnosti. Riječ je uglavnom o kamenoj plastici koja svoj izraz zasniva na grafičkom likovnom jeziku (grebanje na ravnoj kamenoj površini). Središte izradbe nadgrobničkih spomenika (stela, urna i sarkofaga) bilo je u okolici Bihaća, a sličan likovni izraz na kamenim spomenicima iz rim. doba upućuju na kontinuitet. Otkriće jantarskih figurica u Kompolju,